

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА СЛАВИСТИКУ

MATICA SERBICA
DEPARTMENT OF LITERATURE AND LANGUAGE
MATICA SRPSKA JOURNAL OF SLAVIC STUDIES

Покренут 1970. године
До књ. 25. (1983) под називом *Зборник за славистику*

Главни уредници
Од 1. до 43. књиге др Милорад Живанчевић,
од 44. до 53. књиге др Миодраг Сибиновић,
од 54–55. до 82. књиге др Предраг Пипер
Од 83. књиге др Корнелија Ичин

Уредништво

др Корнелија Ичин, главни уредник (Филолошки факултет Универзитета у Београду),
др Марта Бјелетић (Институт за српски језик САНУ), др Николај Богомолов (Факултет
журналистике Московског државног универзитета, Русија), др Џон Болт (Универзитет Јужне
Калифорније, Институт модерне руске културе, САД), др Михаил Вајскопф (Јеврејски
универзитет, Израел), др Вилем Вестстејн (Факултет хуманистичких наука Универзитета у
Амстердаму, Холандија), др Дојчил Војводић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду),
др Роналд Врун (Калифорнијски универзитет, САД), др Ханс Гинтер (Универзитет у Билефелду,
Немачка), др Зоран Ђерић (Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци, Српско народно
позориште у Новом Саду), академик Наталија Корнијенко (Институт за светску књижевност
РАН, Русија), др Јаромир Линда (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Синити
Мурата (Факултет за стране студије Универзитета „Софија“, Јапан), др Људмила Поповић
(Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Тања Поповић (Филолошки факултет
Универзитета у Београду), др Љубинко Раденковић, дописни члан САНУ (Балканолошки институт
САНУ), др Игор Смирнов (Универзитет у Констанцу, Немачка), академик Андреј Топорков
(Институт за светску књижевност РАН, Русија), академик Борис Успенски (Напуљски
универзитет за источне студије — НИУ „Висока школа економије“, Италија — Русија)

Editorial board

Kornelija Ičin, PhD, Editor-in-Chief (Faculty of Philology, University of Belgrade),
Marta Bjeletić, PhD (Institute for Serbian language of the SASA), Nikolaï Bogomolov, PhD (Faculty
of Journalism of the Lomonosov Moscow State University, Russia), John Bolt, PhD (University of
South California; Institute of Modern Russian Culture, USA), Zoran Đerić, PhD (Academy of Arts,
University in Banja Luka; Serbian National Theatre in Novi Sad), Hans Günther, PhD (University
of Bielefeld, Germany), Academician Natalia Kornienko, PhD (Institute for World Literature of
the RAS, Russia), Jaromir Linda, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade), Shinichi Murata,
PhD (Faculty of Foreign Studies of the University “Sofia”, Japan), Ljudmila Popović, PhD (Faculty of
Philology, University of Belgrade), Tanja Popović, PhD (Faculty of Philology, University of Belgrade),
Ljubinko Radenković, corresponding member, PhD (Institute for Balkan Studies of the SASA),
Igor Smirnov, PhD (University of Konstanz, Germany), Academician Andrei Toporkov, PhD (Institute
for World Literature of the RAS, Russia), Academician Boris Uspensky, PhD (University of Naples
for Eastern Studies — National Research University Higher School of Economics, Italy — Russia),
Dojčil Vojvodić, PhD (Faculty of Philosophy, University of Novi Sad), Ronald Vroon, PhD (Department
of Slavic Languages and Literatures of the University of California, USA), Michael Weiskopf, PhD
(Hebrew University of Jerusalem, Israel), Willem Weststeijn, PhD (Faculty of Humanities of
the University of Amsterdam, the Netherlands)

ISSN 0352-5007 | UDC 821.16+811.16(05)

**ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА
СЛАВИСТИКУ**

96

НОВИ САД • 2019

МАТИЦА СЕРБСКАЯ
ОТДЕЛЕНИЕ ЛИТЕРАТУРЫ И ЯЗЫКА

MATICA SRPSKA
DIVISION OF LITERATURE AND LANGUAGE

СЛАВИСТИЧЕСКИЙ СБОРНИК
REVIEW OF SLAVIC STUDIES

96

НОВИ САД

Монографија М. А. Бирмана о Петру Михајловичу Бицилију обједињује сва досадашња изучавања научника из Русије, Украјине (Одесе) и Бугарске, са оним што је сам током много година сам истражио и открио. У том погледу, његова књига има двоструки научни значај: како изучавању руске филологије, архивистике и историје, тако и истраживању руске беле емиграције и њеног доприноса осталим европским културама.

Ивана Којућ
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
ivanamrdja@mail.ru

UDC 398(497.5)(049.32)

ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ ЖЕНСКИХ ОБРЕДНИХ ПОВОРКИ

(Dražen Nožinić. *Ladarice: ženske obredne povorke*.
Beograd: Srpski genealoški centar, 2019, 259 str.)

Монографија Дражена Ножинића Ладарице: *женске обредне поворке* објављена је као 30. књига у оквиру едиције „Етнолошка библиотека“ Српског генеалошког центра. У питању је рад аутора заснован, првенствено, на његовим теренским истраживањима спроведеним у периоду између 1987. и 1991. године на простору више десетина општина у Хрватској. Од тих општина, грађа о ладарицама записана је у 28.

Књигу отвара *Увод* у којем аутор дефинише циљеве свог истраживања и укратко описује обред ладарица (*ладекарица, кресница, кресеваља*, итд.) као женске обредне поворке које су се код Словенаца и у кајкавском делу Хрватске изводиле најчешће на Ивањдан. У питању је ритуални годишњи аграрни обред, усмерен, првенствено, на увећање плодности усева. Иако се могу уочити његове варијанте (при чему заједничке елементе показују север и запад, с једне, и исток и југ, с друге стране), аутор напомиње да је у народу обред увек једнако тумачен.

У другом поглављу Ножинић детаљно анализира и коментарише доступне податке о ладарицама. Најстарије међу њима чине малобројни кратки записи из XVIII века, док их је нешто више из XIX века. Ипак, поменута грађа не пружа потпуну слику о историјском трајању обреда, његовим одликама и елементима, с обзиром на то да су најчешће записивани само текстови ладаричких песама, без описа ритуалних радњи. Такође, како аутор примећује, ни истраживања у XX веку нису допринела целовитом сагледавању обреда, будући да су обично била ограничавана геополитичким границама, које народна култура не познаје.

Наредна три поглавља су посвећена анализи обреда ладарица у простору и времену. Ауторово истраживање показује да је обред био познат на целој словеначкој културној територији, док је код Хрвата то било на подручју кајкавског дијалекта. Временски период (од ђурђевданског до ивањданског навечерја), који непосредно претходи обреду ладарица и у ком су сваке вечери певане ладаричке или кријесне песме, познат је као „ладарска доб“. Обредне радње које су том приликом вршене, а укључивале су паљење обредних ватри (*кресова*) називају се *кресовање*. У овом периоду девојчице и девојке су училе и увежбавале песме које ће певати приликом обреда ладарица.

Шесто и централно поглавље („Ладарице“) подељено је у више потпоглавља и посвећено детаљном опису и анализи обредне поворке. Полазећи од разматрања порекла и распрострањености назива, аутор наводи и називе за друге учеснике обреда, односно пратиоце ладарица. То су обично били дечаки или младићи, а њихови називи упућују на функцију који имају или понашање које испољавају током обреда — *чувар, водич, корџар, скоруџан, мук* (онај који не сме да проговори) итд. У наредном потпоглављу се

анализира пол и старост ладарица, уз закључак да су то, најчешће, биле девојчице или девојке старости између 14 и 20 година, као и да их је обично било четири. Аутор бележи разликовне црте у одређеним селима у погледу дозвољеног броја ладања током живота — у неким селима је било дозвољено да се лада само једном у животу, а у другим местима је то било ограничено удајом.

Спољашњем изгледу ладарица у књизи се посвећује посебна пажња, при чему се одређена ношња и начин уређивања косе и оглавља везују и за одређену територију. Сваки елемент портрета је, притом, пропраћен и одговарајућим коментаром и тумачењем. На пример, наводећи да су ладарице најчешће биле у белој одећи, аутор поклања пажњу семантици беле боје у народној култури. Исто тако, уочавајући да им је лице понегде било скривено марамом, изводи закључак да је посреди прикривање идентитета учесница обреда у магијске и апотропејске сврхе. Приликом разматрања значаја и семантике венца који су ладарице, готово свуда где је обред био познат, носиле на глави, бележи и нову појаву да оне позајмљују или купују венце које невесте носе на венчању, уместо да их плету од цвећа.

За описом изгледа ладарица следи опис кретања њихове поворке — од почетне тачке (окупљање у кући једне од њих), преко начина на који се крећу (две по две или слободно), па до начина на који обилазе куће (често — из једне у другу кућу прелазећи улицу), где певају и играју у дворишту. Аутор напомиње да нису забележени сукوبي двеју група ладарица, уколико би се среле на путу, као што је то случај са, на пример, поворкама краљица.

Игру ладарица, коју детаљно описује, аутор види као начин успостављања везе са натприродним или оностраним светом. У појединим селима у елементима кола препознатљива је имитативна магија. На пример, док би певале о паткама и гускама ладарице су лупкале ногама и гегале се попут ових животиња. Такође, у прилог тезе о магијској функцији игре и песме иду и забрана да се обред прекине или страх да га ладарице не изведу правилно, због тога што се сматрало да ће онда то домаћинство задесити несрећа. Веровало се и да ладарице имају посебну моћ да лече људе, али и да им нашkode. Уколико би даривање изостало, певале би подругљиву или клетвену песму. На пример, у околини Метлике у Словенији: „*Vaša vrata polna blata, / Vaši hiši sami miši, / Na vašem vrti sami krti! / Da b' imeli tol'ko straha, / Kok je na vaši peči praha!*” (стр. 143). Као дарове су обично добијале сир, јаја, сланину, брашно, колаче, па и новац, што би поделиле по завршетку опхода или на Петровдан или прве недеље по Ивањдану када би приређивале гозбу — „кресно гошчевање”, „ивањску свадбу”, „ивањско весеље”, итд.

Иако је етномузиколошка разрада теме остављена по страни, текстови песама ладарица (преко 150 примера) су детаљно и зналачки анализирани. Аутор издваја типичну структуру песама — уводни део (са поздравом), за којим следи похвала домаћину и укућанима, а затим обредно набрајање елемената важних за живот сеоске заједнице. Ређе се жеље исказују директно, као у песми ладакалица из Храстовице код Петриње: „*Dobar večer k ovom dvoru, / Gospodaru, / Oj lado, lado, lepi lado, / Kad počete žito žeti, / Susrela vas dobra sreća, / Ivanova i Petrova...*” (стр. 83). Напомиње се да се у овим песмама јављају припеви који се не срећу у песмама карактеристичним за друге обредне поворке (јурјаше, коледаре, краљице, лазарице). Најчешће се јављају два припева — „ладо” (на истоку, односно простору ладарица) и „тихо љето, добар Бог” (на северу и западу, где су присутне обредне поворке креснице) (стр. 148).

У седмом поглављу аутор разматра могуће порекло обреда ладарица, посматрајући га у ширем контексту обредних поворки које су везане за летњи и зимски солстициј (креснице, лазарице, коледари, јурјаше). Аутор не подржава мишљење да је обред имао иницијацијску улогу или да прикаже девојчице као будуће удаваче, већ сматра да представља завршницу обреда вршених од Ђурђевдана до Ивањдана, којима се изражава жеља за дозревањем житарица и богатим приносима, док се заједничка гозба учесница обреда може посматрати као вид жртве.

Посебан део монографије посвећен је припеви „ладо”. Аутор наводи историјске податке о помену овог припева, уједно приказујући и како је његово погрешно тумачење

довело до мишљења да је посреди назив за старо словенско божанство. Насупрот Рибак-кову, Зечевићу или Кулишићу, аутор истиче, између осталог, да је практично немогуће да се о поштовању неког паганског бога може говорити у Пољској у XV веку, када је припев први пут забележен. Наводећи примере песама, као и лексеме у чијој је основи припев „ладо” а које се односе на свадбену тематику код словенских народа, аутор се приклања мишљењу познатих митолога да се не може говорити о паганском богу или богињи.

После завршних разматрања, у којима аутор прегледно резимира резултате својих истраживања, као занимљив додатак Ножинићевој студији стоје фотографије обреда ладарица, од којих су неке из 1925. године. Монографију затвара поговор др Мирославе Лукић Крстановић.

Монографија о ладарицама Дражена Ножинића представља значајан прилог етнолошким истраживањима словенских обредних поворки. Она је богат извор података не само о обредним поворкама на подручју Словеније и кајкавске Хрватске, већ употпуњује и слику о женским обредним поворкама словенских народа уопште. Њену посебну вредност чине записи, који су пажљиво и педантно забележени током теренског истраживања, као и ауторови коментари и тумачења. Може да рећи да су они јединствени и последњи те врсте, с обзиром на то да је етничка слика у Хрватској, почев од деведесетих година прошлог века битно промењена, а дошло је и до ерозије традиционалне народне културе.

Драžана Бурић

Балканолошки институт САНУ
draganasdjuric@gmail.com

UDC 821.161.1.09 Puškin A. S.(049.32)

СРПСКО ВИЂЕЊЕ ПУШКИНА И СРПСКИХ ПЕСНИКА У КЊИЗИ НА РУСКОМ ЈЕЗИКУ

(Таня Попович. *А. С. Пушкин в диалоге с другим*. Издательство Нижегородского университета: Большое Болдино — Нижний Новгород, 2018, 156 стр.)

Не објављују се често научне књиге српских аутора о страним писцима који су обележили, бар у једном времену, и њихов национални и светски књижевни канон. Поготово не у домовини класика и на њиховим језицима. У свету аутори таквих књига углавном припадају академском „западном канону“, такође и руском. Али постоје књиге оваквог типа и наших професора и научника, од давне Миодрага Ибровца (*José-Maria de Heredia. Sa vie-son œuvre*, Paris, Les Presses françaises, 1923) до две новије датума, Корнелије Ичин (*Авангардный взрыв: 22 статьи о русском авангарде*, Санкт-Петербург 2016) и Тање Поповић (*А. С. Пушкин в диалоге с другим*, Большое Болдино — Нижний Новгород, 2018).

Књига Тање Поповић вишеструко је изузетна.

Универзитетски руски издавач (Болдино се може назвати и престоницом пушкинизма) очигледно је оценио да тумачење српске научнице може код руских читалаца да подстакне ново разумевање Пушкиновог књижевног дела. Зато је и проф. Поповић заслужна и за ону врсту признања коју је српска русистика својевремено стицала захваљујући Кирилу Тарановском, његовом следбенику Миливоју Јовановићу, а у новије време и Корнелији Ичин.

Својом књигом Т. Поповић чини услугу и српској књижевности јер са истакнутим српским песницима 19. века упознаје руске читаоце на веома промишљен и оригиналан начин. Њу код Пушкина не занимају толико српске теме нити рецепција његовог дела у српској култури, што је био чест случај у српској русистици. Тања Поповић истиче